

นิราศสุพรรณ : บทประพันธ์เพลงสำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้น และเครื่องกระทบ

Niras Suphan : The Composition of String Quintet and Percussion

ณัฐศรัณย์ ทฤษฎีคุณ*¹
Natsarun Tissadikun¹

บทคัดย่อ

บทความวิจัยสร้างสรรค์เรื่อง นิราศสุพรรณ : บทประพันธ์เพลงสำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้นและเครื่องกระทบ เป็นบทประพันธ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยนำบทจากโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่สมัยที่บวชเป็นพระ ได้เดินทางล่องเรือเพื่อไปเล่นแร่แปรธาตุที่สุพรรณบุรี ผู้ประพันธ์ได้นำมาสร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ บทประพันธ์เพลงมีการใช้แนวเสียงเครื่องสายตะวันตกห้าชิ้น ประกอบไปด้วย ไวโอลิน 2 แนวเสียง วิโอลา เชลโล และดับเบิลเบส มีการเพิ่มสีสันของเสียงด้วยแนวเสียงกลุ่มเครื่องกระทบที่มีระดับเสียง ได้แก่ กล็อกเคนชปิล ไวบราโฟน ซิโลโฟน และมาริมบา ผู้ประพันธ์ใช้โคลงนิราศสุพรรณจำนวน 15 บท เฉพาะช่วงที่สุนทรภู่เดินทางออกจากวัดเทพธิดาราม ล่องเรือไปตามแม่น้ำลำคลองไปจนถึงท่าช้าง

บทประพันธ์เพลงดังกล่าวประกอบไปด้วย 3 ท่อน ได้แก่ ท่อนที่ 1 จุดหมายปลายทาง (บทที่ 1-5) ท่อนที่ 2 ระหว่างทาง (บทที่ 6-10) และท่อนที่ 3 ไม่สิ้นสุด (บทที่ 11-15) มีเทคนิคที่ใช้ในการประพันธ์เพลง ได้แก่ ส่วนโน้ตตามพยางค์ของคำขึ้นคู่ การเอื้อน โพลีริธึม การซ้ำ และการเลียน

คำสำคัญ : นิราศสุพรรณ / บทประพันธ์เพลง / วงเครื่องสายห้าชิ้น

Abstract

Creative research article on Niras Suphan : String quintet and Percussion composition is a composition that was created by using Niras

* corresponding author, email: hornbr@gmail.com

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์การดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

¹ Asst.Prof.Dr., Western Music Department, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University

Suphan of Sunthorn Phu when he was ordained as a monk traveled on a boat to do alchemy in Suphanburi. The author brought to create a new melody. The composition uses 5 Western string instruments lines includes 2 violins, viola, cello and double bass. Has been added tone color with pitch percussions: Glockenspiel, Vibraphone, Xylophone, and Marimba. The author takes 15 Niras Suphan only during the time that Sunthorn Phu left the Theptidaram temple cruised a boat along the river and canals to Tha Chang.

The composition consists of 3 Movements: 1st Movement : Destination (Chapters 1-5), 2nd Movement : Along the Way (Chapters 6-10), and 3rd Movement : Inexhaustible (Chapters 11-15), there are composition techniques including: syllabic rhythmic, intervals, melismatic, polyrhythm, repetition, and imitation.

Keywords: Suphan poetry / music composition / string quintet

บทนำ

นิราศสุพรรณ : บทประพันธ์เพลงสำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้น เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ที่ประพันธ์ขึ้นโดยนำโคลงนิราศสุพรรณ เป็นวรรณกรรมของสุนทรภู่ โดยใจความของโคลงนิราศสุพรรณเป็นการบรรยายถึงการเดินทางไปจังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อต้องการหาแร่ หรือที่เรียกว่าปรอท หรือปูนเพชร โดยในสมัยนั้นเชื่อกันกว่าเป็นแร่ที่สามารถกลายเป็นทองคำได้และมีอยู่ที่จังหวัดสุพรรณบุรี (กรมศิลปากร, 2510 : 3-4) อีกทั้งโคลงฯ ดังกล่าวเป็นเพียงการบันทึกการเดินทางที่มีการสอดแทรกบทพรรณนา คร่ำครวญ และในความหมายของแต่ละบทไม่ได้มีการสื่อถึงสิ่งใดหรือจดจ่อผูกพันกับสิ่งใดเป็นพิเศษ ลักษณะของการเลือกใช้คำประพันธ์ในประเภทโคลงแต่ละบทมีการเขียนแยกออกจากกันชัดเจนกว่ากลอน จึงทำให้เนื้อความแต่ละบทมีความกระจัดกระจาย และขาดความเป็นเอกภาพ (ดวงมน จิตรจำนง, 2557 : 116) แต่ถึงแม้ว่าโคลงนิราศสุพรรณจะมีความแปลกไปจากบทโคลงอื่น ๆ แต่มีความน่าสนใจในด้านของวัตถุประสงค์ในการประพันธ์ของสุนทรภู่ และความลึกซึ้งของโคลงนิราศสุพรรณ เช่น ในแต่ละบทบรรยายถึงสถานที่ที่กวีเดินทางผ่านและ

การพรรณนาถึงอารมณ์และความรู้สึกของกวีในเรื่องต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่นั้น

บทประพันธ์เพลง “นิราศสุพรรณ” สำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้น และเครื่องกระทบ เป็นบทประพันธ์เพลงร้องกับวงดนตรีเครื่องสายตะวันตกจำนวนห้าชิ้น (String Quintet) ได้แก่ ไวโอลิน 2 แนวเสียง วิโอลา เชลโล่ ดับเบิลเบส อย่างละ 1 แนวเสียง และมีแนวเสียงกลุ่มเครื่องกระทบที่มีระดับเสียง ได้แก่ ไวบราโฟน กล็อกเคนชปิล ไฮโลโฟน และมาริมบา บรรเลงประกอบและสร้างสีสันให้กับบทร้อง ผู้ประพันธ์นำโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่มาสร้างสรรค์เป็นทำนองขึ้นใหม่ นำเสนอไปพร้อมกับดนตรีบรรเลงประกอบให้เกิดจินตนาการของบรรยากาศ สถานที่ต่าง ๆ ที่กวีพรรณนาถึงให้มากขึ้น ถึงแม้ว่าบทประพันธ์โคลงนิราศสุพรรณ จะมีจำนวนทั้งหมด 462 บท (กรมศิลปากร, 2510 : 1) แต่ผู้ประพันธ์ต้องการนำเสนอเพียง 15 บทแรก เนื่องจากการบรรยายและพรรณนาถึงสถานที่ในเขตกรุงเทพมหานคร ที่กวีล่องเรือผ่านไปตามลำคลองออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยา และเพื่อเป็นการนำเสนอสถานที่ที่กวีเดินทางผ่าน เมื่อกวีนึกถึงสิ่งใดที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคล สถานที่ ทำให้เห็นภาพถึงบรรยากาศริมแม่น้ำ และสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรม ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เผยแพร่สู่ผู้ฟังให้เกิดจินตนาการที่เด่นชัดขึ้นผ่านการบทโคลงนิราศสุพรรณ และเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักเส้นทางสำคัญทางวัฒนธรรมตลอดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในกรุงเทพมหานคร บทประพันธ์เพลงชุด นิราศสุพรรณสำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้น ประกอบไปด้วย 3 ท่อน มีลักษณะเป็นเพลงร้องใช้แนวเสียงเทเนอร์ มีการบรรเลงของกลุ่มแนวเสียงเครื่องสายตะวันตก และกลุ่มเครื่องกระทบที่มีระดับเสียงบรรเลงเพื่อเสริมให้โคลงนิราศสุพรรณสามารถจดจำบทโคลงได้ง่ายขึ้น เกิดจินตนาการและมีการสร้างสรรค์ทำนองใหม่จากการนำเนื้อหาของโคลงนิราศสุพรรณมาผสมผสานเพื่อให้เกิดสีสันและเสริมจินตนาการของบรรยากาศ และสถานที่ให้เด่นชัดมากขึ้น

ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (2555 : 40) ได้อธิบายถึง ข้อจำกัดของโคลงนิราศสุพรรณ ซึ่งเป็นโคลงที่มีจำนวนบทมากถึง 462 บท ซึ่งยากต่อการคัดลอกจากต้นฉบับ แต่ในปัจจุบันเมื่อมีการคัดลอกและตีพิมพ์แล้ว แต่ความยาวของนิราศและการใช้ภาษาโบราณที่มีความเข้าใจยาก การเขียนคำ สะกดคำไปตามเสียงพูดของกวี (สุนทรภู่) ทำให้คนรุ่นใหม่อ่านไม่ค่อยเข้าใจ และทำให้เกิดความเบื่อหน่ายก่อนที่จะอ่านจบ แต่อ่านโคลงนิราศสุพรรณสามารถทำความเข้าใจในตัวของสุนทรภู่

และคำประพันธ์ของกวีอย่างแท้จริง และประจักษ์ชัดในความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของสุนทรภู่ รวมทั้งนวัตกรรมต่าง ๆ ที่ได้สร้างสรรค์ไว้ในโคลงได้อย่างถ่องแท้ ด้วยเหตุนี้ ผู้ประพันธ์หวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทประพันธ์เพลงนิราศสุพรรณ สำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้น และเครื่องกระทบ ที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อในการเผยแพร่โคลงนิราศสุพรรณ การสร้างคุณค่าของโคลงฯ อีกทั้งเป็นการบูรณาการในการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย อาทิ การเผยแพร่ศิลปะ และวัฒนธรรมดนตรีร่วมสมัย การเผยแพร่วรรณกรรมไทยผ่านศิลปะทางดนตรีบรรเลงเป็นสื่อ ดนตรีมีความเหมาะสมสำหรับผู้บรรเลงในระดับพื้นฐานขึ้นไป สามารถนำไปใช้ในการบรรเลงในสถานศึกษา และในโอกาสต่าง ๆ ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงประกอบการขับร้องจากโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ ผ่านการบรรเลงบทเพลงแบบดนตรีตะวันตกที่บรรยายบรรยากาศในการเดินทางของสุนทรภู่
2. เพื่อเผยแพร่บทประพันธ์เพลงร้องจากโคลงนิราศสุพรรณให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้บทประพันธ์เพลงประกอบการขับร้องจากโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ ผ่านการบรรเลงบทเพลงแบบดนตรีตะวันตก
2. ได้เผยแพร่บทประพันธ์เพลงร้องจากโคลงนิราศสุพรรณให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
3. สร้างคุณค่าวรรณกรรมนิราศสุพรรณ และเส้นทางวัฒนธรรมตลอดริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในกรุงเทพมหานครผ่านการเผยแพร่ด้วยบทประพันธ์เพลง

ขอบเขตการวิจัย

1. บทประพันธ์มีความยาวประมาณ 15 นาที
2. เป็นบทเพลงบรรเลงด้วยเครื่องสายตะวันตก 5 ชิ้น ประกอบด้วย ไวโอลิน จำนวน 2 แนวเสียง วิโอลา เซลโล และดับเบิลเบส อย่างละ 1 แนวเสียง โดยมีแนวเสริมเป็นกลุ่มเครื่องกระทบที่มีระดับเสียง เช่น กล็อกเคนชpil ซิลโลโฟน ไวบราโฟน และมาริมบา

3. เป็นการนำบทโคลงนิราศสุพรรณ ประพันธ์โดยสุนทรภู่ มาเรียบเรียงเป็นทำนองเพลง และประพันธ์ดนตรีประกอบการขับร้องจากโคลงนิราศสุพรรณ จำนวน 15 บท แบ่งเป็น 3 ท่อน ดังนี้

ตารางที่ 1 การแบ่งท่อนเพลงกับโคลงนิราศสุพรรณ

ท่อน	โคลงนิราศสุพรรณ	สถานที่
ท่อนที่ 1 The Journey	บทที่ 1-5	1. วัดเทพธิดาราม 2. คลองมหานาค 3. วัดสระเกศ
ท่อนที่ 2 On The Way	บทที่ 6-10	4. วัดเชิงเลน (วัดบพิตรพิมุข ในคลองโอ่งอ่าง) 5. แม่น้ำเจ้าพระยา 6. วัดเลียบ (วัดราชบูรณะ) 7. วัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม)
ท่อนที่ 3 Infinite	บทที่ 11-15	8. ฉนวนน้ำ 9. ท่าช้างวังหลัง

โคลงนิราศสุพรรณทั้ง 15 บท ที่นำมาใช้ในการประพันธ์เพลง ทำให้เห็นเส้นทางของการเดินทางล่องเรือไปตามแม่น้ำของกวี (สุนทรภู่) เริ่มต้นจากการลงเรือทำน่าน้ำวัดเทพธิดาราม – คลองมหานาค – วัดสระเกศ – วัดเชิงเลนหรือวัดบพิตรพิมุขในคลองโอ่งอ่าง – แม่น้ำเจ้าพระยา – วัดเลียบหรือวัดราชบูรณะ – วัดแจ้งหรือวัดอรุณราชวราราม – ฉนวนน้ำ (ทางเดินของเจ้านายฝ่ายในที่จะเสด็จออกจากทวารวดี) – ท่าช้างวังหลัง (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2560 :122)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ และหลักการทฤษฎีในการเรียบเรียง และประพันธ์เพลง โดยมีขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้

- 1) ศึกษาด้านการใช้ภาษาของกวี และนำมาสร้างสรรค์ทำนองหลักสำหรับการร้อง
- 2) ประพันธ์ทำนองแนวเสียงร้องที่มาจากโคลงนิราศสุพรรณจำนวน 15 บท
- 3) เรียบเรียง และประพันธ์ดนตรีสำหรับบรรเลงร่วมกับทำนองของแนวเสียงร้อง

- 4) จัดแนวเสียงเครื่องดนตรี วางคอร์ด และปรับแต่งแนวเสียง
- 5) ผีกล่อมและปรับปรุงแก้ไข
- 6) หลังจากปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงทำการบันทึกเสียง และจัดทำไฟล์เสียง
- 7) จัดพิมพ์โน้ตเพลงแบบรูปเล่มฉบับสมบูรณ์ พร้อมไฟล์เสียงที่บันทึก
- 8) เผยแพร่ในรูปแบบสื่อดิจิทัลผ่านช่องทางระบบออนไลน์

ผลการวิจัย

แนวคิดเบื้องต้นในการประพันธ์เพลง

สมเด็จพระยามหาราชราชานุภาพ อ่างถึงในกรมศิลปากร (2510 : 3) ได้อธิบายในคำนำโคลงนิราศสุพรรณ ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2467 ว่า “สุนทรภู่ไปเมืองสุพรรณคราวที่แต่งนิราศนั้น ความปรากฏในเรื่องนิราศว่า ไปหาแร่ ทำนองจะเล่นแร่แปรธาตุนั่นเอง เพื่อเชื่อกันว่าแขวงสุพรรณ มีแร่อย่างใดอย่างหนึ่งทรงคุณวิเศษสำหรับใช้แปรธาตุ” โดยเริ่มต้นออกเดินทางจากกรุงเทพมหานครจากวัดเทพธิดารามในยามค่ำคืน ล่องเรือตามแม่น้ำลำคลอง เมื่อผ่านไปยังสถานที่ใด จึงเกิดการพรรณนาบรรยายถึงบุคคลสำคัญและบุคคลที่สำคัญกับกวีที่ผูกพันในแต่ละสถานที่ที่ล่องเรือผ่าน ทั้งนี้ การประพันธ์เพลงนิราศสุพรรณ จึงมุ่งเน้นการใช้ดนตรีกลุ่มเครื่องสายตะวันตกจำนวน 5 แนวเสียง เพื่อเป็นแนวเสียงบรรเลงประกอบการร้องโคลงนิราศสุพรรณแบบดนตรีร่วมสมัย โดยมีท่วงทำนองอย่างไทยผสมผสานกับคุณลักษณะเสียงของกลุ่มเครื่องสายตะวันตก ในการประพันธ์ทำนอง ผู้ประพันธ์ได้คำนึงถึงภาษา พยางค์ของการใช้คำ และความหมายในตัวเนื้อหาของแต่ละบท จึงทำให้ในระหว่างเปลี่ยนตอนย่อของแต่ละตอนเพลง จึงมีการบรรเลงอย่างต่อเนื่องแบบบทต่อบทไม่หยุดพัก โดยแต่ละบทมีทำนองที่แตกต่างกัน เนื่องจากต้องการสื่อถึงการแล่นเรือผ่านไปยังสถานที่ตามจินตนาการคล้ายกับเป็นแผนที่การเดินทางของกวี จึงคล้ายการเปลี่ยนฉากเปลี่ยนเรื่องทันที ทั้งนี้ ผู้ประพันธ์จึงมีวิธีการประพันธ์ที่คำนึงถึงองค์ประกอบด้านการประพันธ์ เทคนิค ภาษา คำ และความหมายที่อยู่ในโคลงนิราศสุพรรณเป็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านการประพันธ์ทำนองร้อง ด้านการเขียนสะกดคำในโคลงนิราศสุพรรณ มาจากต้นฉบับของสมุดไทยในหอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากร โดยมาจากลายมือของเสมียนที่เขียนตามคำบอกเล่าของกวี (สุนทรภู่) สังเกตได้จากมีร่องรอยการลบ แก้ใหม่ และมีการแต่งเติมคำหลาย ๆ ที่ ดังนั้น คนในสมัยก่อนมักเขียนหนังสือตามสำเนียงการพูดและการออกเสียง และในสมัยนั้นไม่มีพจนานุกรมที่เป็น

หลักการเขียนสกดคำที่ถูกต้องให้เข้าใจตรงกันเช่นในปัจจุบัน (กรมศิลปากร, 2510 : 1-2) ดังนั้น ผู้ประพันธ์จึงใช้รูปแบบการเขียนสกดคำร้องโดยยึดตามต้นฉบับของสมุดไทยในหอสมุดแห่งชาติกรมศิลปากร โดยได้มุ่งเน้นการประพันธ์ทำนองโดยยึดเอาโคลงนิราศสุพรรณในแต่ละบทมาสร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ โดยการใช้พยางค์การใช้คำของกวี (สุนทรภู่) มีการประพันธ์ทำนองโดยคำนึงถึงองค์ประกอบดังนี้

1.1 การใช้กลุ่มจังหวะให้คล้องจองกับพยางค์ของคำในโคลงนิราศสุพรรณ

(บทที่ 1) เดือนช่วงดวงเด่นฟ้า	ดาดาว
จรรณจรรตริศรีมี พราว	พรั่งพร้อย
ยามดึกนีกินหวานหวาน	เขนยแนบ แอบเอย
เย็นฉ่ำน้ำค้างย้อย	เยือกฟ้าพาหวานา

ภาพที่ 1 ตัวอย่างการใช้กลุ่มจังหวะให้คล้องจองกับพยางค์ของคำ (บทที่1)

จากภาพที่ 1 พบว่า การใช้กลุ่มจังหวะที่คล้องจองกับพยางค์ของคำในโคลงนิราศสุพรรณ คำว่า “จรรณจรรตริ” เป็นคำ 2 พยางค์ที่ใช้พยัญชนะเสียงเดียวกันโดยคงพยางค์หน้าไว้ และเปลี่ยนสระของพยางค์หลังให้ต่างกันไป ซึ่งลักษณะการใช้คำ 2 พยางค์ที่พบบ่อยในโคลงนิราศสุพรรณ ซึ่งวิเคราะห์ว่ากวีตั้งใจวัดความสามารถเรื่องการใช้คำคู่ (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต, 2560 : 347) ดังนั้น ผู้ประพันธ์เพลงจึงได้ใช้กลุ่มจังหวะที่สอดคล้องกับพยางค์ดังกล่าว เพื่อส่งเสริมแนวคิดของกวีในการใช้พยางค์ของคำที่กวีมีความตั้งใจเขียนไว้

1.2 การใช้กลุ่มจังหวะ ขึ้นคู่ และระดับเสียงทดแทนการเอื้อนของคำร้อง

(บทที่ 4) จำร้างห่าน้องนิก	นำสวน
สองฝ่ายชายหญิงยวน	<u>ยั่วเย้า</u>
หวังชายฝ่ายหญิงชวน	<u>ขึ้นเขน</u> เหนเอย
กลเช่นเล่นซกเสร์้า	เสพเพื่อนเพื่อนเกษม ฯ

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการใช้กลุ่มจังหวะ ขึ้นคู่ และระดับเสียงทดแทนการเอื้อน

จากภาพที่ 2 ตัวอย่างการใช้กลุ่มจังหวะ ขึ้นคู่ และระดับเสียงทดแทนการเอื้อน โดยใช้เทคนิคการเคลื่อนทำนองแบบข้ามขั้น (Disjunct motion) จากภาพที่ 2 กรอบสี่เหลี่ยม มีลักษณะของการเคลื่อนที่โน้ตต่ำลงคู่ 3 ไมเนอร์ (โน้ต C-A) แล้วเคลื่อนที่โน้ตตัดถัดไปสูงขึ้นคู่ 4 เพอร์เฟค (A-D) เทคนิคดังกล่าว สอดคล้องกับความหมายของฉันทา พันธุ์เจริญ (2563 : 11) ในการให้ความหมายการใช้เทคนิคการเคลื่อนทำนองที่มากกว่าคู่ 3 หรือกว้างกว่าคู่ 3 ขยับข้ามขั้นเรียกว่าขึ้นคู่กระโดด และมีการใช้โน้ตห้าตัวบนเพนตาโทนิค (Pentatonic) มักนำหน้าหรือตามหลังด้วยการขยับเพียงครั้งเดียวในทิศทางตรงข้ามเพื่อให้เกิดสมดุล ดังนั้นในการใช้เทคนิคดังกล่าวมีการใช้กับโน้ตเอื้อนบ่อยครั้งในบทประพันธ์นี้ เพื่อให้จังหวะมีความลงตัว และเกิดความไพเราะสวยงาม

2. เทคนิคที่ใช้ในการประพันธ์เพลง ในภาพที่ 3 บทเพลงอยู่บนกุญแจเสียง C เมเจอร์ การใช้ทำนองแบบโน้ต 5 ตัว เพนตาโทนิค (Pentatonic) มีการใช้การเคลื่อนทำนองส่วนมากเป็นขึ้นคู่ที่มีช่วงเสียงกว้างตั้งแต่คู่ 3 ไปจนถึงคู่ 8 (Octave) การเลียน (Imitation) การซ้ำ (Repetition) มีการใช้ทิศทางเคลื่อนทำนองแบบขึ้นแล้วลง การใช้ทำนองสองแนวแบบสวนทาง (Contrary motion) การเคลื่อนทำนองแบบข้ามขั้น การใช้โน้ตนอกคอร์ด (Non-chord tone) และเทคนิคหลากหลายจังหวะ (Polyrhythm) ทั้งนี้ จึงขอยกตัวอย่างเทคนิคที่ใช้ในการประพันธ์เพลง ดังนี้

Figure 3 displays two musical staves, measures 7-10 and 13-16. The staves include Voice, Violin I, Violin II, Viola, Cello, Double Bass, Glockenspiel, Vibraphone, and Marimba. Red boxes highlight specific musical phrases in the Voice and Violin I staves.

ภาพที่ 3 ท่อนที่ 1 ตอน A เทคนิคการเล่น

จากภาพที่ 3 ท่อนที่ 1 ตอน A เทคนิคการเล่น (Imitation) ในกรอบสี่เหลี่ยมแนวเสียงร้อง (Voice) และแนวเสียงไวโอลิน (Violin) ผู้ประพันธ์จึงต้องการให้ผู้ฟังได้ยินทำนองอีกครั้งหนึ่งโดยการให้แนวเสียงไวโอลิน 1 บรรเลงรับต่อจากแนวเสียงร้องก่อนหน้านี้

Figure 4 displays musical staves for measures 61-64. The staves include Voice, Violin I, Violin II, Viola, Cello, and Double Bass. Red boxes highlight specific musical phrases in the Voice and Violin I staves.

ภาพที่ 4 ท่อนที่ 2 ตอน C เทคนิคโพลีริธึม

จากภาพที่ 4 ท่อนที่ 2 ตอน C เทคนิคโพลีริธึม (Polyrhythm) ในกรอบสี่เหลี่ยม ห้องที่ 61-64 แนวเสียงร้อง (Voice) มีการใช้กลุ่มโน้ตสามพยางค์ (Triple)

ห้องที่ 61 จังหวะที่ 2 บรรเลงไปพร้อมกับแนวเสียงไวโอลิน 1 และ 2 ที่บรรเลงโน้ตเชบิต 1 ชั้นที่มีการควบคุมลักษณะจังหวะแบบเต็มค่าน็อต และโน้ตสั้น (Tenuto and staccato) ในห้องที่ 61 จังหวะที่ 2 เช่นกัน

ผลการวิเคราะห์ : บทประพันธ์เพลงสำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้นและเครื่องกระทบ

นิราศสุพรรณ บทประพันธ์สำหรับเครื่องสายห้าชิ้น และเครื่องกระทบ มีจำนวน 3 ท่อน มีลักษณะแบบซ้ำปานกลาง-เร็ว-ซ้ำปานกลาง โดยในแต่ละท่อนเป็นสังคีตลักษณะแบบหลากหลายตอน (ท่อนละ 5 ตอน) เนื่องจากผู้ประพันธ์มุ่งเน้นการสร้างทำนองยึดโยงกับบทร้องของโคลงนิราศสุพรรณที่สุนทรภู่เป็นผู้ประพันธ์ ทั้งนี้ กลวิธีการใช้สัมผัสของคำ พยางค์ และวรรณยุกต์ต่าง ๆ ในโคลงนิราศสุพรรณแต่ละบทที่มีการเขียนความหมายแยกจากกันคล้ายการเปลี่ยนฉากแล้วนึกถึงเหตุการณ์ใหม่ที่มีความผูกพันกับสถานที่นั้น ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดวงมน จิตรจำนง (2557 :112-115) ได้อธิบายถึงโคลงนิราศสุพรรณไม่ได้จดจ่อผูกพันต่อสิ่งใดเป็นพิเศษ การเลือกใช้คำประพันธ์ประเภทโคลง ซึ่งแต่ละบทเขียนแยกจากกันเห็นชัดกว่ากลอน ทำให้รู้สึกถึงการกระจายกระจายของเนื้อความได้มากขึ้น หรือความไม่เป็นเอกภาพของนิราศสุพรรณจึงทำให้นิราศเรื่องนี้ดูลุ่มเหลวแม้ในสมัยที่แต่งขึ้นเอง

ท่อนที่ 1 The Journey มีจำนวน 109 ห้องเพลง ความยาวประมาณ 6 นาที อยู่ในอัตราจังหวะ 4/4 มีจังหวะเร็วปานกลาง อยู่บนกุญแจเสียง C เมเจอร์ มีลักษณะบทเพลงแบบหลากหลายตอน จำนวน 5 ตอน โดยยึดตามบทของโคลงนิราศสุพรรณ ได้แก่ ตอน A (บทที่ 1) ตอน B (บทที่ 2) ตอน C (บทที่ 3) ตอน D (บทที่ 4) และตอน E (บทที่ 5)

ตารางที่ 2 ท่อนที่ 1 The Journey

ตอน A	ช่วงนำ ห้อง 1-6	ช่วงร้อง ห้อง 7-14	ช่วงบรรเลงรับ ห้อง 15-22
ช่วงเชื่อม ห้อง 23-28			
ตอน B	ช่วงนำ ห้อง 29-33	ช่วงร้อง ห้อง 34-43	ช่วงบรรเลงรับ ห้อง 44-47
ช่วงเชื่อม ห้อง 48-52			
ตอน C	ช่วงร้อง ห้อง 53-65		ช่วงบรรเลงรับ ห้อง 66-70
ตอน D	ช่วงร้อง ห้อง 71-86		
ตอน E	ช่วงนำ ห้อง 87-94	ช่วงร้อง ห้อง 95-109	

ในภาพที่ 5 ท่อนที่ 1 The Journey ทำนองหลักตอน A มีการใช้แนวเสียงไวโอลิน 2 บรรเลงคลอประกอบเสียงร้อง เพื่อสร้างเนื้อดนตรีที่ไม่หนาแน่น ซึ่งในกรอบสี่เหลี่ยม แนวเสียงกล็อกเคนชปิล (Glockenspiel) บรรเลงได้อย่างชัดเจน เหมือนดวงดาวบนท้องฟ้าที่ส่องแสงระยิบระยับ การที่มีเนื้อดนตรีที่ไม่หนาแน่น และได้ยินเสียงร้องและกล็อกเคนชปิลชัดเจน เปรียบเหมือนท้องฟ้าเปิดยามค่ำคืน จนทำให้เห็นดาวระยิบระยับบนท้องฟ้า

ในภาพที่ 5 มีลักษณะของการดำเนินคอร์ด (Chord Progression) ในห้องที่ 7-10 บนแนวเสียงกล็อกเคนชปิล บรรเลงการดำเนินคอร์ด (I-iii-ii-V) โดยเฉพาะในจังหวะที่ 1 ห้องที่ 10 ด้วยเคเดนซ์เปิด (Half cadence-HC) เพื่อส่งต่อไปยังโน้ตโทนิคของแนวไวโอลิน 2 รับช่วงประโยคเพลงต่อไป

The image displays a musical score for 'The Journey' across ten staves. The staves are labeled: Voice, Violin I, Violin II, Viola, Cello, Double Bass, Glockenspiel, Vibraphone, and Marimba. The Glockenspiel staff is highlighted with a red box, and a red arrow points to a specific measure within it, indicating a half cadence (V). The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'p' (piano) and 'mp' (mezzo-piano).

ภาพที่ 5 ท่อนที่ 1 The Journey ห้องที่ 7 -14 ทำนองหลักตอน A

ผู้วิจัยมีการนำทำนองหลักของช่วงร้องในโคลงนิราศสุพรรณบทที่ 2 วรรคแรก มาพัฒนาทำนอง เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของช่วงนำ ก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงร้องจริง โดยมีการพัฒนาทำนองดังนี้

The image shows a musical score for 'The Journey'. It includes staves for Voice, Violin I, Violin II, Viola, Cello, and Double Bass. Red boxes highlight specific musical phrases in the Voice and Violin I parts. The score is in 4/4 time and features various musical notations including notes, rests, and dynamics like *f* and *mp*.

ภาพที่ 6 ท่อนที่ 1 The Journey การนำทำนองจากบทที่ 2 วรรคแรก
มาพัฒนาเป็นช่วงนำ

The image shows a musical score for 'The Journey' focusing on the Voice and Violin I parts. Arrows indicate the development of a melodic line from the Violin I part into the Voice part. The score is in 4/4 time and includes Thai lyrics: 'ห้องที่ 34 ม -หา นาก ฉวาก รุ่ง คุ้ง..... คลอง'.

ภาพที่ 7 ตัวอย่างการพัฒนาทำนองท่อน 1 The Journey โคลงฯ บทที่ 2

จากภาพที่ 6 ตัวอย่างการพัฒนาทำนองท่อน 1 The Journey โคลงนิราศ
สุพรรณ บทที่ 2 (ห้องที่ 33-34) แนวเสียงไวโอลิน 2 และไวโอลา มีการเคลื่อนทำนอง
ในขณะที่ทุกแนวบรรเลงโน้ตเสียงยาว เพื่อต้องการให้มีการเคลื่อนไหวของจังหวะไป
ยังห้องถัดไป ส่งไปหาทำนองเริ่มต้นของแนวเสียงร้องในห้องที่ 34 ถึงแม้เป็นแนว
เสียงที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน จึงทำให้ส่วนมากมีการบรรเลงเคลื่อนที่ของทำนองอยู่
ด้านในระหว่างแนวทำนองและแนวเบส (Korsakov, N. Rimsky, 1964/2018 : 9)

ท่อนที่ 2 On The Way มีจำนวน 112 ห้องเพลง ความยาวประมาณ
4 นาที อยู่ในอัตราจังหวะ 2/4 มีจังหวะเร็วแบบเดินแถว (March) ในช่วงของตอน
A-B และมีอัตราจังหวะ 4/4 มีจังหวะช้าในช่วงตอน C-D และกลับมาอัตราจังหวะ
2/4 จังหวะเร็วแบบเดินแถวอีกครั้งในตอน E อยู่บนกุญแจเสียง C เมเจอร์

มีลักษณะบทเพลงแบบหลากหลายตอน จำนวน 5 ตอน โดยยึดตามบทของโคลงนิราศสุพรรณ ได้แก่ ตอน A (บทที่ 6) ตอน B (บทที่ 7) ตอน C (บทที่ 8) ตอน D (บทที่ 9) และตอน E (บทที่ 10)

ตารางที่ 3 ท่อนที่ 2 On The Way

ตอน A	ช่วงนำ ห้อง 1-9	ช่วงร้อง ห้อง 10-35
ตอน B	ช่วงร้อง ห้อง 36-54	
ตอน C	ช่วงนำ ห้อง 55-60	ช่วงร้อง ห้อง 61-71
ช่วงเชื่อม ห้อง 71-74		
ตอน D	ช่วงร้อง ห้อง 75-87	
ตอน E	ช่วงนำ ห้อง 88-91	ช่วงร้อง ห้อง 92-112

ในภาพที่ 8 ท่อนที่ 2 On the way ตอน B ห้องที่ 43-54 มีการใช้การซ้ำทำนองให้สอดคล้องกับความหมายของโคลงนิราศ “สังเวยแด่เสียงประสาธน์ สังข์ดิดดอย” ผู้ประพันธ์ใช้กลุ่มโน้ตเชบิต 2 ชั้นปรากฏอยู่ในแนวเสียงต่าง ๆ บรรเลงแบบรับ-ส่งอย่างต่อเนื่อง (กรอบสี่เหลี่ยม) มีการใช้ทำนองย่อยเอก (Motif) ที่มีการเลียนแบบเสียงแตรตามที่กวีได้พรรณนาไว้ ในแนวเสียงไวโอลิน 1 และ 2

The image shows a musical score for 'ท่อนที่ 2 On the way'. It includes staves for Voice, Violin I, Violin II, Viola, Cello, and Double Bass. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. Red boxes highlight specific motifs in the Violin I and Violin II staves, indicating a call-and-response pattern between the two instruments.

ภาพที่ 8 ท่อนที่ 2 On the way เลียนเสียงแตร
ตามการพรรณนาของกวี ในตอน B

ท่อนที่ 3 Infinite มีจำนวน 107 ห้องเพลง ความยาวประมาณ 5 นาที อยู่ในอัตราจังหวะ 4/4 มีจังหวะเร็วปานกลาง อยู่บนกุญแจเสียง C เมเจอร์ มีลักษณะ

บทเพลงแบบหลากหลายตอน จำนวน 5 ตอน โดยยึดตามบทของโคลงนิราศสุพรรณ ได้แก่ ตอน A (โคลงนิราศสุพรรณบทที่ 11) ตอน B (โคลงนิราศสุพรรณบทที่ 12) ตอน C (โคลงนิราศสุพรรณบทที่ 13) ตอน D (โคลงนิราศสุพรรณบทที่ 14) และ ตอน E (โคลงนิราศสุพรรณบทที่ 15)

ตารางที่ 4 ตอนที่ 3 Infinite

ตอน A	ช่วงนำ ห้อง 1-5	ช่วงร้อง ห้อง 6-19	ช่วงบรรเลงรับห้อง 20-27
ตอน B	ช่วงร้อง ห้อง 28-42		
ช่วงเชื่อม ห้อง 43-46			
ตอน C	ช่วงร้อง ห้อง 47-60		
ช่วงเชื่อม ห้อง 61-69			
ตอน D	ช่วงร้อง ห้อง 70-84		
ตอน E	ช่วงนำ ห้อง 85-86	ช่วงร้อง ห้อง 87-101	
ช่วงจบ ห้อง 102-107			

ในภาพที่ 9 ตอนที่ C Infinite ตอน B ห้องที่ 43-51 ช่วงท่อนเชื่อมระหว่างห้องที่ 44-46 แนวเสียงไวโอลิน และมาริมบา มีการใช้การบรรเลงเลียนแบบเสียงระฆังอีกครั้งก่อนเข้าโคลงนิราศสุพรรณบทที่ 13 ที่ว่า “แบ่งบุญสุวรรเชื้อ ชินวง” ที่กวีพรรณนาถึงการอุทิศภวนาส่งบุญไปถึงเจ้านายในวังช่วงที่ตัวเองยังถวายงานรับใช้อยู่ เสียงระฆังเป็นตัวแทนของเสียงบุญกุศลที่ดีงาม

ภาพที่ 9 ตอนที่ 3 Infinite ตอน C การใช้แนวเสียงไวโอลิน
เลียนแบบเสียงระฆังในวัด

สรุปผลการวิจัย

นิราศสุพรรณ : บทประพันธ์เพลงสำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้น และเครื่องกระทบ บทประพันธ์เพลงฯ ประกอบไปด้วย 3 ท่อน ได้แก่ ท่อนที่ 1 The Journey (บทที่ 1-5) ท่อนที่ 2 On the way (บทที่ 6-10) และท่อนที่ 3 Infinite (บทที่ 11-15) บทประพันธ์เพลงมุ่งเน้นการประพันธ์ทำนองหลักยึดจากคำ และพยางค์ของโคลงนิราศสุพรรณ จำนวน 15 บท เริ่มต้นการเดินทางของกวี (สุนทรภู่) จากวัดเทพธิดาราม จนถึงท่าช้าง ซึ่งยังอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร

บทประพันธ์ดังกล่าว ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยนำบทจากโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่สมัยที่บวชเป็นพระ ได้เดินทางล่องเรือเพื่อไปเล่นแร่แปรธาตุที่สุพรรณบุรี ผู้ประพันธ์ได้นำมาสร้างสรรค์ทำนองขึ้นใหม่ จากบทประพันธ์เพลงมีการใช้แนวเสียงเครื่องสายตะวันตกห้าชิ้น ประกอบไปด้วย ไวโอลิน 2 แนวเสียง วิโอลา เชลโล และดับเบิลเบส มีการเพิ่มสีสันของเสียงด้วยแนวเสียงกลุ่มเครื่องกระทบที่มีระดับเสียง ได้แก่ กล็อกเคนชปิล ไวบราโฟน ไซโลโฟน และมาริมบา ผู้ประพันธ์ใช้โคลงนิราศสุพรรณจำนวน 15 บท เฉพาะช่วงที่สุนทรภู่เดินทางออกจากวัดเทพธิดาราม ล่องเรือไปตามแม่น้ำลำคลองไปจนถึงท่าช้าง จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า เทคนิคที่ใช้ในการประพันธ์เพลง ประกอบไปด้วย ส่วนโน้ตตามพยางค์ของคำ ขึ้นคู่ การเอื้อน โพลีริธึม การซ้ำ และการเลียน

ดังนั้น การเห็นความพยายามของการแต่งโคลงของสุนทรภู่ ซึ่งเป็นกวีคนหนึ่งในยุครัตนโกสินทร์ที่พยายามสร้างรูปแบบโคลงของตนเองขึ้นด้วยการใช้ลักษณะเด่นประจำยุครัตนโกสินทร์ ซึ่งก็คือการใช้สัมผัสในการแต่งโคลง แม้ว่าในเวลานั้นจะไม่ประสบความสำเร็จนักก็ตาม ดังนั้น ในการสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงนิราศสุพรรณสำหรับวงเครื่องสายห้าชิ้น และเครื่องกระทบ จึงมีการมุ่งเน้นเทคนิคด้านการประพันธ์ในช่วงของทำนองร้องที่เป็นทำนองหลัก ที่เป็นไปตามพยางค์ของโคลงตามที่กวีได้ประพันธ์ไว้ และมีการใช้เทคนิคการบรรเลงของกลุ่มแนวเสียงเครื่องสายบรรเลงในลักษณะของการซ้ำทำนอง และการเลียนทำนองตามคำร้องหลักของบทประพันธ์อยู่บ่อยครั้ง

ถึงแม้ว่าโคลงนิราศสุพรรณมีความยาวมากถึง 462 บท จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการอ่านโคลงจนจบได้ ทำให้ไม่ได้รับความนิยม หรือยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายมากนัก การสร้างสรรค์บทประพันธ์เพลงนิราศสุพรรณ จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเผยแพร่โคลงนิราศสุพรรณผ่านการบรรเลงบทเพลงด้วยวง

เครื่องสายห้าชิ้น และเครื่องกระทบ และนำโคลงนิราศมาประพันธ์ทำนองแนวเสียงร้องใหม่เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถเข้าใจโคลงนิราศสุพรรณได้มากขึ้น และสร้างคุณค่าของวรรณกรรมโคลงนิราศผ่านเสียงดนตรี แสดงให้เห็นภาพสถานที่ต่าง ๆ ตามที่กวีล่องเรือผ่านไปตามแม่น้ำลำคลองในกรุงเทพมหานครได้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

ด้านการประพันธ์เพลงนิราศสุพรรณ มีการใช้ระบบอิงกัญแจเสียง (Tonality) ส่วนมากในบทเพลงมีการดำเนินคอร์ดที่จบด้วยโน้ตโทนิค (Tonic) เป็นสำคัญ สอดคล้องกับหลักการของฌ็องซาค ฟันท์เจรีญ (2563 : 54) ที่อธิบายถึงหลักการของระบบอิงกัญแจเสียง โดยเพลงลักษณะดังกล่าวอาจไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยโน้ตโทนิคเสมอไป แต่ยังมีจบด้วยโน้ตโทนิค อีกทั้ง ส่วนโน้ตโดมิแนนท์เป็นโน้ตที่สำคัญรองลงมาจากโทนิค ซึ่งเป็นหัวใจของระบบอิงกัญแจเสียง ดังนั้น บทประพันธ์เพลงนิราศสุพรรณ จึงมีท่วงทำนองอย่างไทยแบบร่วมสมัย เพื่อให้การบรรเลงส่งเสริมแนวเสียงร้องให้เกิดจินตนาการและผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย ทำให้เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น การประพันธ์ให้อยู่ในระบบอิงกัญแจเสียงจึงเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ประพันธ์ที่นำมาใช้ในการประพันธ์เพลงชุดนี้ ด้านเทคนิคการประพันธ์ที่ใช้ในบทเพลงนี้ ได้แก่ การกำหนดกลุ่มโน้ตตามพยางค์ของคำ การใช้กลุ่มจังหวะ ขึ้นคู่ และระดับเสียงทดแทนการเอื้อนของคำร้อง เทคนิคโพลีริธึม การซ้ำทำนอง และการเลียนทำนอง

บทประพันธ์ที่มีสังคีตลักษณ์แบบหลากหลายตอน จึงมุ่งเน้นการบรรยายสถานที่ต่าง ๆ ที่กวีล่องเรือผ่านไปตามแม่น้ำลำคลอง จึงมีการสร้างสรรค์ทำนองที่มีความหลากหลาย อีกทั้งด้วยบริบทและคุณลักษณะของโคลงนิราศสุพรรณ มุ่งเน้นการพรรณนาตามสัมผัสของคำ พยางค์ และพยัญชนะ จึงส่งผลต่อการประพันธ์ทำนองหลัก สอดคล้องกับแนวคิดของดวงมน จิตรจำนง (2557 : 112-115) ได้อธิบายลักษณะของกลวิธีการเพิ่มสัมผัสคำในโคลงของสุนทรภู่จึงดูเหมือนการประดับเกินความจำเป็น กวีมีความคุ้นเคยกับการใช้ถ้อยคำในการแต่งกลอนเพลงยาว และเมื่อมาแต่งโคลงนิราศสุพรรณ กลับต้องปล่อยให้กลอนพาไปอยู่บ่อยครั้ง จึงเป็นคำที่มีปัญหามากที่สุด คือ คำที่อยู่ในตำแหน่งบังคับเอกที่ต้องแปลงคำที่มีรูปวรรณยุกต์โทกำกับมาก่อน ให้สะกดด้วยรูปวรรณยุกต์เอก อย่างที่ไม่เคยพบในที่ใช้ทั่วไป นอกจากนี้ แนวคิดดังกล่าวได้สอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง นิราศสุพรรณ : ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของสุนทรภู่ในการแต่งโคลงสี่สุภาพ โดยชลดา เรืองรักษ์ลิขิต (2560 : 527)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. งานวิจัยชิ้นนี้ควรนำไปใช้ในการร้องและบรรเลงตามที่ประพันธ์ไว้ โดยมีการใช้คำหรือพยางค์ตามทำนองหลักของแนวร้องที่ได้กำหนดไว้ในการประพันธ์
2. งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ ดังนั้น สีสันเสียงของการไปใช้ในการบรรเลงประกอบบทร้อง สามารถเพิ่มสีสันของการบรรเลงดนตรีอื่น ๆ ได้โดยไม่กระทบกับทำนองหลักในการร้อง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในบทอื่น ๆ โดยทำเป็นชุดโคลงนิราศสุพรรณในหลาย ๆ ชุด เพื่อให้เกิดความน่าสนใจในการเดินทางของกวี (สุนทรภู่)
2. ควรมีการประพันธ์และสร้างสรรค์ทำนองจากโคลงประเภทอื่น ๆ ที่มีวรรคตอนที่ชัดเจน แน่นนอน เพื่อให้เกิดข้อวิเคราะห์และอธิบายที่นอกจากการใช้ภาษา พยางค์แล้ว จึงมีวรรคตอนตามแบบแผนโคลงประเภทอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. (2510). **โคลงนิราศสุพรรณ ของ สุนทรภู่ฉบับสมบูรณ์**. พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดศิวิลกร.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2555). นวัตกรรมในโคลงของสุนทรภู่. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**. 4(1), 29-58.
- ชลดา เรืองรักษ์ลิขิต. (2560). **นิราศสุพรรณ ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของสุนทรภู่ในการแต่งโคลงสี่สุภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2563). **สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- ดวงมน จิตรจำนง. (2557). **นิราศสุพรรณคำโคลง: ความสำเร็จหรือความล้มเหลว**. ใน กุสุมา รักษมณี (บ.ก.), **สุนทรภู่: อาลักษณ์นักเลงทำเพลงยาว**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สถาพรบุคส์.
- Korsakov, N.Rimsky. (1964). **การเรียบเรียงเสียงประสาน: หลักการและแบบฝึกหัด**. (วาเลรี ริชาเยฟ และอรรถกร ศุขแจ้ง, ผู้แปล). นครปฐม : วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล.